

A glowing lightbulb with a filament, symbolizing an idea or knowledge. The bulb is illuminated from within, casting a warm, yellowish glow. The background is dark, making the lightbulb stand out prominently. The filament is visible, and the glass of the bulb has a slightly textured appearance.

Ideologia ja valta koulutuksessa

Jonna Lappalainen, YTM

I doubt I can teach someone how to *do*
critical pedagogy. We do not *do* critical
pedagogy; we *live* it.

– Joan Wink

Pari sanaa koulutuksen ideologisesta ja poliittisesta luonteesta (Giroux 2020; Freire 1998; Gutek 1997; McLaren & Giroux 2001)

- Ideologia uskomussysteeminä, perustuu menneisyyden tulkintaan, sisältää tiedon toimintaperiaatteiden määräytymisestä. → antaa teoreettisen oikeutuksen
- Tiedon ideologinen luonne kriittisen kasvatustyön tärkeimpänä kohteena
- Tiedon ja vallan suhde: tieto on aina jonkun tietoa ja jonkun näkökulmasta tuotettua, välittyvää ja sosiaalisesti ylläpidettyä → opettajana käytät koko ajan määrittelyvaltaa
- Keskeistä on myös idea kulttuurisista kamppailuista valtakulttuurin ja alakulttuurien välillä. Tässä kamppailuissa joistain uskomussysteemeistä muodostuu vallitsevia eli hegemonisia.
- Koulutus ei voi olla neutraalia, myös neutraalisuus ideologisena valintana.
- Poliitiikka läsnä, ei tyrkyttämässä, vaan pedagogiikka poliittisena **toimintana**, tähtäämässä muutokseen enemmän kuin neutraalina tai objektiivisena.
 - Poliittisena projektina kriittinen pedagogiikka tekee näkyväksi ihmisten elämässä vaikuttavia narratiiveja, identiteettejä, kulttuurisia käytäntöjä ja poliittisia arvoja

Ideologisia valintoja vai ei?

Valtakunnallisesti

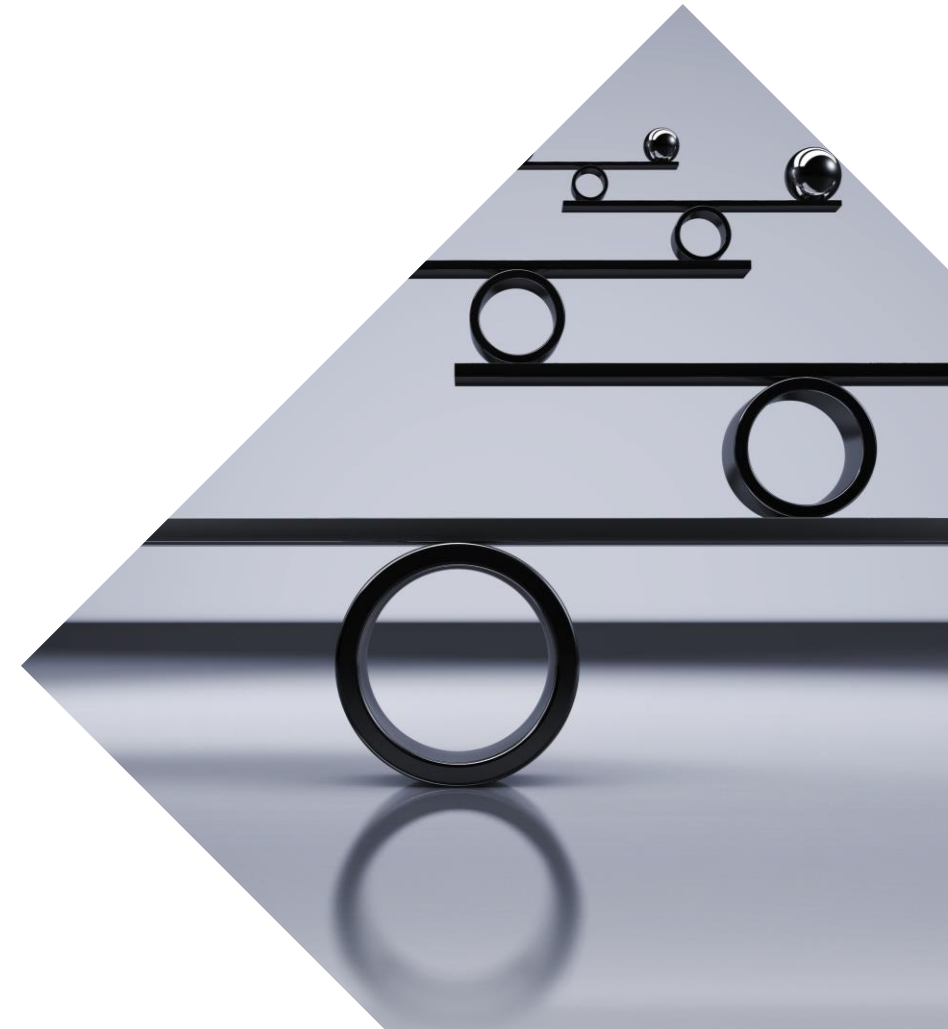
- Lait
- Perusopetuksen opetussuunnitelma
- Valtakunnalliset tempaukset: Chimamanda Ngozi Adichien - Meidän kaikkien pitäisi olla feministejä (Otava). → ei ole ristiriidassa opetussuunnitelman kanssa. Herätti haloon.

Paikallisesti

- Paikalliset opetussuunnitelmat
- Kasvisruokaa, liharuokaa?
- WC-tilojen järjestely
- Teemapäivät/viikot/projektit/hankkeet
- Mitä oppikirjoja käytetään?
- Erityisopetuksen järjestäminen

Yksittäinen opettaja, minä opettajana

- Mitä nostan kärkeen opetuksessa/OPSista?
- Millaisen linssin läpi katson asioita?
- Miten suhtaudun vallitsevaan ideologiaan?
- Mitä materiaaleja käytän?

1) Kotonasi ei ole yhtäkään kirjaa, teillä ei oikein koskaan ole luettu mitään. Vanhempasi pitävät yliopistoa “hömpötyksenä” ja kannustavat sinua ennemminkin ammattikouluun harjoittamaan kädentöitä. Teillä ei tosiaankaan ole varaa yliopistoon valmistaviin valmennuskursseihin eikä vanhemmillasi halukkuutta edes kustantaa sellaista.

2) Kotonasi on valtava kirjahylly, teillä on lapsuudesta alkaen luettu iltaisin kirjoja ja aamuisin sanomalehtiä. Vanhempasi ovat korkeakoulutettuja ja ovat kannustaneet sinua pienestä pitäen hakeutumaan yliopistoon. Vanhempasi ovat tarjoutuneet kustantamaan valmennuskurssin yliopistoon.

- **Lähdetäänkö yliopiston pääsykokeisiin valmistautumaan samalta viivalta (1&2)?**
- **Pienryhmäkeskustelut 10-15min. Sitten muutama sananen isossa ryhmässä.**

Keskustelutehtävä: Samalta viivalta

Sarjakuva

- <https://www.upworthy.com/a-short-comic-gives-the-simplest-most-perfect-explanation-of-privilege-ive-ever-seen>
- Mitä ajatuksia herättää?

Mitä väliä? Miten ideologian tarkastelu vaikuttaa arjen vuorovaikutustyöhön? (Giroux 2021)

- Ymmärtämällä ideologian vaikuttavuuden ja konseptin, osaa kyseenalaistaa hallitsevan ideologian vaatimukset. Tässä kysytään ”sosiologista mielikuvitusta” (tai andragogista mielikuvitusta?) eli yhteiskuntalukutaitoa: mitkä ”henkilökohtaiset” ongelmat ovatkin rakenteellisia ongelmia? → Onko työttömyys yksilön oma syy vai rakenteellinen ongelma? Onko opiskelijalla ”motivaatio-ongelmia ja asenne-ongelmia” vai onko kysymys ylisukupolvisesta huono-osaisuudesta ja miten saisimme opiskelijan myönteisten siirtymien ketjuun?
 - Uusliberalismin kritiikki vahvaa
- Kriittisessä pedagogiikassa ollaan huolissaan ihmiskuvan typistymisestä ”kuluttajaksi”, joita ei kannusteta ajatteluun, väittelyyn ja kriittiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan osallistumiseen
 - Yhteinen hyvä, kuten koulutus, instrumentalisoidaan ja typistetään jonkin asian harjoitteluksi, uran luomiseksi ja verkostoitumiseksi jne
 - Koulutusta dominoi teknokraattinen rationaalisuus, jolla on vielä lisäksi metodologinen pakkomielle verkko-opetuksesta ja verkko-oppimisesta. → Näiden taustalla nähdään ensisijaisesti vaikuttavan uusliberaali tehokkusajattelu. **ELI: oppiminen välineellistetään talouden päämäärille: koulutuksella pyritään luomaan myytäviä asiantuntijoita työelämän tarpeisiin.** → Sijaa ajattelulle, tutkimiselle ja kriittiselle arvioinnille ei ole. Kun yksilöitä tuotetaan yhteiskuntaa varten, eikä sijaa kokonaisvaltaiselle ajattelulle ole, on tämä uhka demokratialle!

Huomio yhteiskuntaluokkaan ja eriarvoisuuteen

- Keskustelu yhteiskuntaluokasta ollut vähäistä tai sen merkitystä koulutuksen kontekstissa ei ole osattu problematisoida (McLaren & Jaramillo 2010)
- Yhteiskuntaluokka kuitenkin merkittävä arkea ja sosiaalisia suhteita määrittävä tekijä (ks. Sarjakuva)
- Miten liittyy uusliberalistiseen ideologiaan?
 - Tulkitsemalla asioita vain yksilökehityksen läpi esimerkiksi yhteiskuntaluokan merkitys voi jäädä tunnistamatta
 - TAI saatat kannustaa ohjaajana opiskelijoita vallitsevan käsityksen mukaan ”hyvin työllistävälle” aloille kriittisen ajattelun ja sisäisen palon kuuntelemisen sijaan?
 - TAI Esim. Vähemmistöstressi voi jäädä ilmiönä tunnistamatta jos sen kehystää asioita vaan yksilöön palautuviin tekijöihin?
 - TAI Et ehkä tajua käyttää määrittelyvaltaasi oikeudenmukaisesti?

Palataan keskustelutehtävään: Myös suomalainen koulujärjestelmä uusintaa etuoikeuksia ja eriarvoisuutta

- Tutkimuksissa on edelleenkin säännönmukaisesti todettu, että lapsuudenperheen luokka-asema ja vanhempien koulutustaso periytyvät lapsille (Saari 2015; Nori 2011; Naumanen & Silvennoinen 2010; Vanttaja 2000).
- Sosioekonomisilla taustoilla on vahva yhteys peruskoululaisen koulumenestykseen (Ristikari ym. 2018)
- Jo lukioon hakeutuminen on erittäin voimakkaasti yhteydessä vanhempien sosioekonomiseen taustaan (Saari 2015, 27)
- Akateemisen perheen kasvatilla on **kahdeksankertainen** todennäköisyys päätyä yliopisto-opiskelijaksi verrattuna ei-akateemisesta perheestä tulevaan nuoreen (Kivinen, Hedman & Kaipainen 2007, 245).
- Yliopistoonkin eri aloille valikoitumiseen vaikuttaa lapsuudenperheen luokka-asema (Nori 2011).

Andragoginen mielikuvitus töissä → Mistä on kyse?

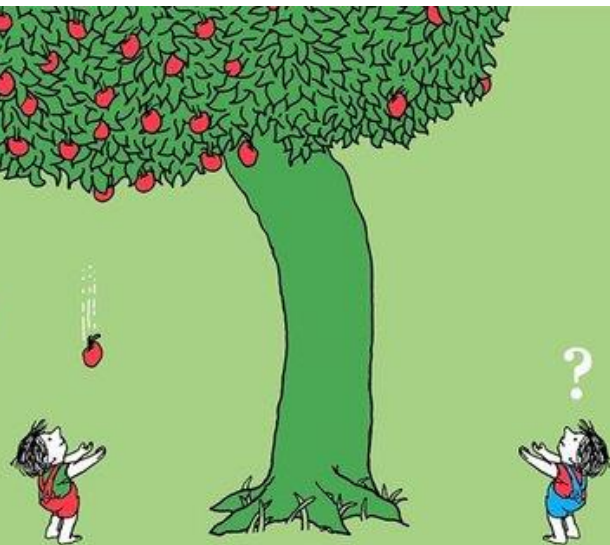
- Rationaalisen valinnan teorit: Vanhemmat pyrkivät investoimaan jälkikasvunsa koulutukseen sen verran, että he kykenevät takaamaan lapsilleen vähintään saman luokka-aseman kuin minkä ovat itse saavuttaneet (Kivinen & Rinne 1996; Breen & Goldthorpe 1997)
- Koulutuksen reproduktiivinen luonne: Althusser 1984: koulutus ideologisena valtiokoneistona, joka uusintaa tuotantosuheteita. Koulussa harjaannutetaan määrättyjä tietoja ja taitoja hallitsevaa ideologiaa hyödyntäen. Kouluideologia pyrkii peittämään ja naamioimaan tämän uusintamisen esiintymällä puolueettomana ja ideologisesti neutraalina ympäristönä. Althusser näkee, että vain harva opettaja ymmärtää kyseenalaistaa hallitsevan ideologian alaisuudessa opettamista.
- Kulttuuriset selitysmallit: Opettajat ja koulumaailma edustavat asioita, ajattelumalleja ja toimintataipumuksia, jotka eivät ole tuttuja siinä kulttuurissa, jossa itse on kasvanut. Koulutusjärjestelmä olettaa, että opiskelijoilla on hallussaan koulutuksen kentällä vaadittava kulttuurinen pääoma. Todellisuudessa näin ei kuitenkaan ole, sillä kulttuurisen pääoman varanto riippuu sosiaaliluokasta ja välittyy lapsuudenperheeltä. (Bourdieu, Passeron & de Saint Martin 1994; Kivinen & Rinne 1996).
 - Keskiluokan menestymisen strategiat koulussa ovat jääneet työväenluokan lapsille vieraisiksi.
- = Sosiologiassa teoretisoitu koulutuksen periytyvyyttä paljon, eri näkökulmista.

Mitä väliä? Mitä vastauksia kriittisellä pedagogiikalla on? Miten tämä vaikuttaa arjen ihmissuhdetyöhön? Miksi olisin kiinnostunut esim. yhteiskuntaluokasta tai ilmiöistä rakenteellisella tasolla, koska aion toimia työssäni tasa-arvoisesti ja yksilöitä kunnioittavasti joka tapauksessa? Ihmisen luokka- asemasta, etnisestä taustasta jne. huolimatta.

Inequality

Unequal access to opportunities

With apologies to Shel Silverstein from @lunchbreath

2019 Design in Tech Report | Addressing Imbalance

Equity

Custom tools that identify and address inequality

With apologies to Shel Silverstein from @lunchbreath

2019 Design in Tech Report | Addressing Imbalance

Equality?

Evenly distributed tools and assistance

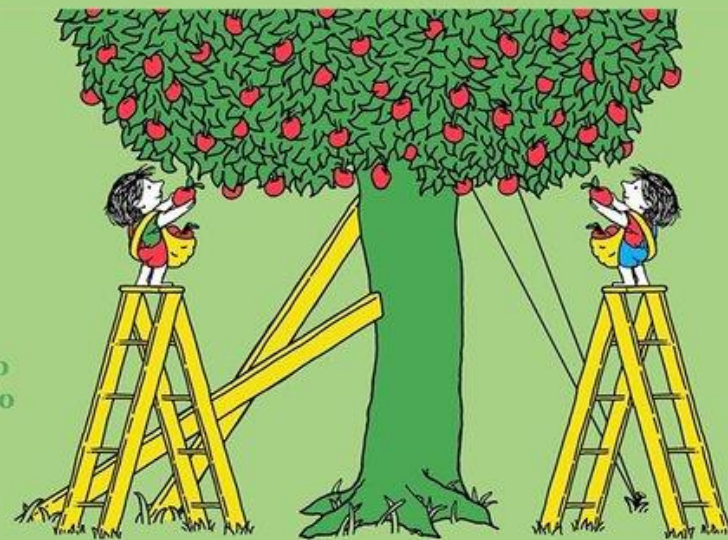

With apologies to Shel Silverstein from @lunchbreath

2019 Design in Tech Report | Addressing Imbalance

Justice

Fixing the system to offer equal access to both tools and opportunities

With apologies to Shel Silverstein from @lunchbreath

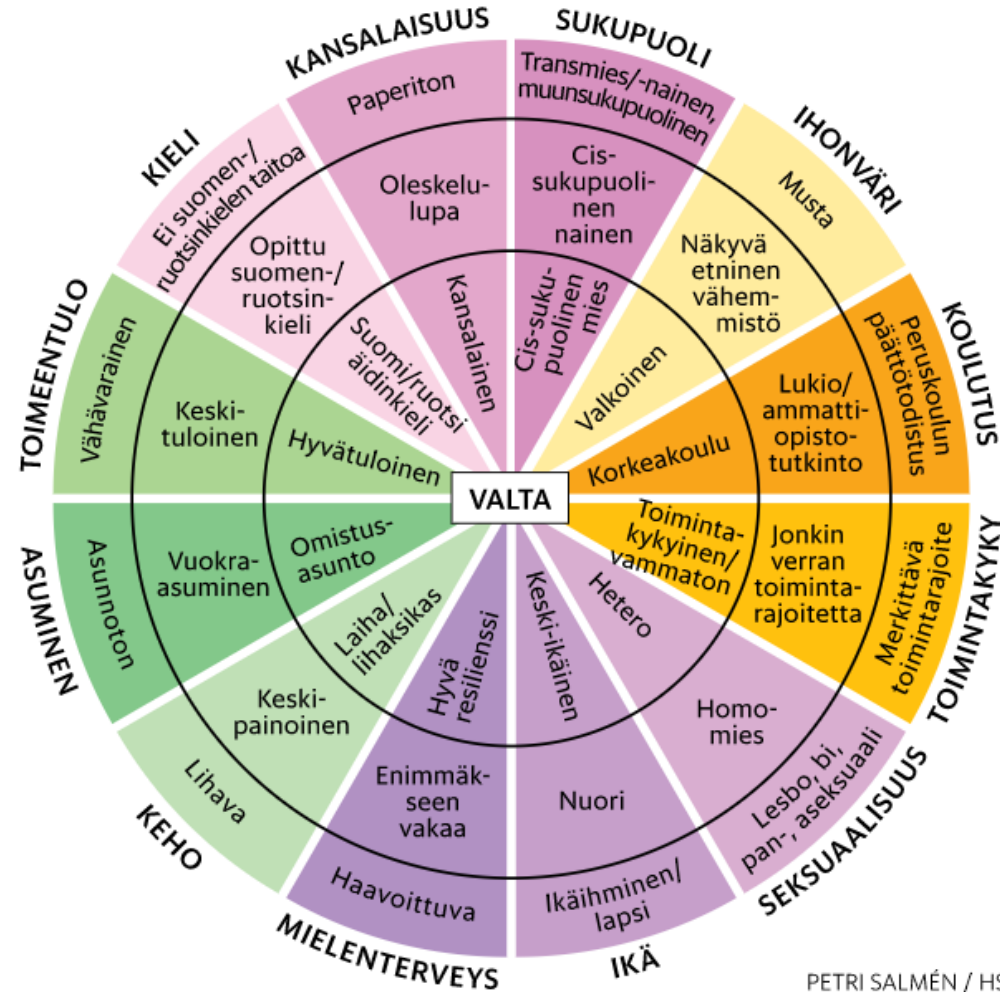
2019 Design in Tech Report | Addressing Imbalance

Liittyen äskeiseen keskustelutehtävään ja oikeudenmukaisuuteen koulutuksessa

- Matalista sosioekonomisista taustoista tulevat lapset tarvitsevat ennen koulutusvalinnan tekemistä enemmän varmuutta siitä, että tulevat pärjäämään seuraavalla koulutustasolla kuin keskiluokkaiset koulutoverinsa (Breen & Goldthorpe 2007).
- Keskiluokkaisista perheistä tulevat opiskelijat taas tunnistivat vanhempien toiveen korkeakoulutuksesta sekä ne keinot, joilla vanhemmat pyrkivät jälkikasvuun ohjaamaan korkeakoulutuksen pariin (Mikkonen & Korhonen 2018). → painostuksen merkitys
- Ja on hyvä pohtia myös omia lähtökohtia ja niiden merkitystä opettajuudessa

Etuoikeuskehä

Mitkä tekijät lisäävät tai kaventavat mahdollisuuksiasi?

PETRI SALMÉN / HS

Lähde: ccrweb.ca / Sylvia Duckworth, käännös: Michaela Moua

Yhteenvetona tähän mennessä puhutusta:

- Pedagogiikka on tärkeässä roolissa muuttamassa ihmisten näkemystä itsestään, toisista ja laajemmin maailmasta!! Tätä ei tule väheksyä yhtään.
- Demokratia vaatii kansalaisia, jotka ajattelevat solidaarisesti ja pystyvät hahmottamaan yksilölliset ongelmat osana laajempaa systeemiä ja haastamaan oikeudenmukaisuutta uhkaavat tekijät.
- Vaikka kriipe on laaja teoriaperinne, lähtökohtana on vakaumus siitä, että **yksilön ja laajemman ryhmän yhteiskunnallisten mahdollisuuksien kasvattaminen on eettisesti ensisijaista** tietoteoreettisiin tai markkinavoimien palvelukseen valjastettuihin teknisiin tai sosiaalisiin taitoihin nähden

Miten *elää* kriittistä pedagogiikkaa?

Minulle kriittinen pedagogiikka on sitä, että kun mietin, mistä apoluennolla kannattaisi puhua, miten käyttää tämä arvokas aika, kysyn sitä ensimmäisenä omilta opiskelijoiltani: ”Millaista viestiä haluaisitte viedä opettajaopiskelijoille?”

- Vastaukset olivat jokseenkin Freireläisiä 😊 → tai ainakin tulkitsin ne niin..

”Opiskelun laaja-alaisuus: että käydään arkisia asioita läpi.”

- ”Opettajan ja oppilaan välisen suhteen huolellinen analyysi osoittaa kaikilla tasoilla, koulussa ja sen ulkopuolella, että suhde on luonteeltaan kertomuksellinen, narratiivinen. Suhteeseen kuuluvat kertova subjekti (opettaja) ja kärsivälliset, kuuntelevat objektit (oppilaat). Sisällöllä, käsittelipä se sitten arvoja tai empiiristä todellisuutta, on taipumus tässä kertomisprosessissa muuttua hengettömäksi ja kaavoihin kangistuneeksi. Kasvatus kärsii kertomustaudista.”
- ”Opettaja puhuu todellisuudesta aivan kuin se olisi liikkumaton, paikallaan pysyvä, lokeroitu ja ennalta arvattava. **Hän voi myös kertoa asiasta, joka on täysin oppilaiden kokemuspiiriin kuulumaton ja vieras.** Hänen tavoitteensa on ”täyttää” oppilaat kertomuksensa sisällöllä, joka on irrallaan todellisuudesta, erossa siitä kokonaisuudesta, jossa se syntyi ja joka olisi voinut antaa sille merkityksen. Sanat eivät tunnu todellisilta ja niistä tulee tyhjää, vieraantunutta ja vieraannuttavaa sanahelinää.”

”Et ei oo sellasta et sie luennoit ja me istutaan täälä turpa kiinni. Siitä ei opi mitään.”

- ”Opettajan hallitsema kerronta johtaa oppilaat opettelemaan kerrotun sisällön mekaanisesti ulkoa. Mikä vielä pahempaa, se muuttaa oppilaat ”säiliöiksi” ja astioiksi, jotka opettaja täyttää. Mitä täydemmiksi opettaja heidät täyttää, sitä parempi opettaja hän on. Mitä nöyremmin astiat suostuvat täytettäväiksi, sitä parempia oppilaita he ovat.”
- ”Kasvatuksesta tulee siten tallettamista, jossa oppilaat ovat säästölippaita ja opettaja on tallettaja. **Kommunikoinnin sijaan opettaja latelee virallisia tiedonantoja ja ”tekee talletuksia”, jotka oppilaat kärsivällisesti ottavat vastaan, opettelevat ulkoa ja toistavat. Tätä tarkoittaa kasvatuksen ”talletuskäsitys”** jossa oppilaille sallittu toiminta rajoittuu pelkästään talletuksien vastaanottoon, arkistointiin ja varastointiin. He voivat kyllä tulla varastoimiensa asioiden keräilijöiksi tai luettelijoiksi, mutta viime kädessä juuri ihminen itse joutuu lopullisesti arkistoon suljetuksi, koska tämä (parhaimmillaankin) virheellinen järjestelmä ei salli luovuutta, muutosta ja tietoa. Tämä siksi, että ihminen ei voi olla aidosti inhimillinen ilman kysyvää mieltä ja käytäntöä. Tieto syntyy vain oman oivaltamisen ja uudelleen oivaltamisen avulla, sellaisen uupumattoman, malttamattoman, jatkuvan ja toiveikkaan kyselemisen kautta, jota ihmiset toteuttavat maailmassa, vuorovaikutuksessa maailmaa ja toistensa kanssa. ”

”Opettaja on vain mukana oleva henkilö, eikä auktoriteettina”

”Vapauttavan kasvatuksen olemassaolon ehto on sen pyrkimys kohti sovitusta. **Kasvatuksen on alettava ratkaisemalla opettajan ja oppilaan välinen vastakkainasettelu – sovittamalla ristiriita siten, että molemmat osapuolet ovat samanaikaisesti sekä opettajia että oppilaita.** Vapauttava kasvatusta perustuu ymmärrykseen, ei informaation siirtoon. Se on oppimistilanne, jossa ymmärryksen kohde, joka ei suinkaan ole ymmärryksen päätepiste, yhdistää ymmärtävät toimijat: yhtäältä opettajan ja toisaalta oppilaat. Niinpä problematisoivan kasvatuksen käytäntö vaatii ennen kaikkea opettajan ja oppilaan välisen vastakkainasettelun ratkaisemista. Dialogiset suhteet, jotka ovat korvaamattomia, jotta ymmärtävät toimijat voivat olla yhteistyössä ja havaita saman ymmärrettävän asian, eivät muuten ole mahdollisia.”

”On hyvä, että opiskelijat voivat itse oivaltaa ja hahmottaa asioita”

”Että ei vain sanota edestäpäin miten asiat ovat”

- Problematisoiva kasvatus, joka nimenomaan murtaa talletuskäsityksen vertikaaliset hierarkiat, voi olla onnistunut vapautuksen väline vain, jos edellä mainittu ristiriita (opettajan ja oppilaan) ratkaistaan. Dialogissa oppilaiden opettaja ja opettajan oppilaat lakkaavat olemasta, ja tilalle tulee uusi käsite: opettaja-oppilas yhdessä oppilas-opettajien kanssa. **Opettaja ei enää vain ole “se, joka opettaa”, vaan hän itse oppii dialogissa oppilaiden kanssa, jotka oppiessaan myös opettavat. Heillä on yhteinen vastuu prosessista, jossa kaikki kasvavat.** Tässä prosessissa “auktoriteettiin” vetoaminen ei enää päde. Ollakseen pätevä auktoriteetin on oltava vapauden puolella, ei sitä vastaan. Kukaan ei opeta toista, eikä kukaan myöskään opi itsekseen. Ihmiset opettavat toisiaan maailman välityksellä, niiden tiedostettavissa olevien asioiden avulla, jotka tallettavassa käytännössä “omistaa” opettaja.

Pohdittavaksi: ideologia APO-opinnoissa?

- **Millaista ideologiaa APO-opinnot edustavat?**

Apukysymyksiä (voitte avata opsin tueksi):

- Mitä apot eivät ainakaan edusta/yritä edustaa?
- Mistä ideologista perustaa voi lähteä hahmottamaan:
 - Pohtikaa esimerkiksi millaisia luennoitsijoita opintoihin on kutsuttu? Mikä meitä yhdistää? Millaisia luennoitsijoita ei kutsuttaisi?
 - Mitä Apon opetussuunnitelmassa kirjoitetaan? Mitä siellä ei kirjoiteta?
 - Mitä arvostelu kertoo? Mitä se ei kerro?
 - Millaiset teoreettisfilosofiset perustat APO:n takana vaikuttavat? Millaista ideologiaa ne edustavat? Mitä ne eivät edusta?
- Pienryhmäkeskustelut 10min, purku isossa ryhmässä

Toim. Timo Laine ja Anita Malinen

ELÄVÄ PEILISALI

Aikuista pedagogiikkaa oppimassa

Apot Anitan unelmana?

- Koulutuksen tulisi aina sisältää näkemys tulevaisuudesta, koska se legitimoit tiettyjä sosiaalisen elämän muotoja.
- Opetussuunnitelma ja sitä tukeva pedagogiikka ovat yksi versio unelmistamme!
- Nämä unelmat eivät koskaan ole neutraaleja: ne ovat aina **jonkun unelmia** ja koska ne liittyvät toisten tulevaisuuden hahmottamiseen, niillä on myös **moraalinen ja poliittinen ulottuvuus**.
- Ajatus: Miettikää miten paljon Anitan (+meidän muiden ohjaajien) unelmilla on merkitystä oman rakentuvan opettajuutenne kannalta? Ja miten paljon merkitystä teidän **OMILLA** unelmilla on ohjattavienne kannalta?

Giroux, H. 2020 On Critical pedagogy; Simons, R. 1987. Empoverment as pedagogical practice.

Lähteitä

- Althusser, Louis (1984) *Ideologiset valtiokoneistot*. Tampere: Vastapaino.
- Breen, Richard & Goldthorpe, John H. (1997) Explaining Educational Differentials: Towards a Formal Rational Action Theory. *Rationality and Society* 9 (3), 275–305.
- Breuning, Mary. 2009. Teaching For and About Critical Pedagogy in the Post-Secondary Classroom. *Studies in Social Justice*. Volume 3, Issue 2, 247-262.
- Breuning, Mary. 2005. Turning Experiential Education and Critical Pedagogy Theory into Praxis. *Journal of Experiential Education*. Volume 28, No. 2, 106–122.
- Bourdieu, Pierre; Passeron, Jean-Claude & de Saint Martin, Monique (1994) *Academic discourse: Linguistic misunderstanding and professional power*. Cambridge: Polity Press.
- Broady, Donald. 1986. *Piilo-opetussuunnitelma: Mihin koulussa opitaan*. Tampere: Vastapaino.
- Freire, Paulo. 2016. *Sorrettujen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Freire, Paulo (1998) *Pedagogy of freedom: ethics, democracy, and civic courage*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield publishers. Saatavilla: <http://abahlali.org/wp-content/uploads/2012/08/Paulo-Freire-Pedagogy-of-Freedom-Ethics-Democracy-and-Civic-Courage-2000.pdf>
- Giroux, Henry. 2021. *Race, politics and pandemic pedagogy*. London: Bloomsbury academic.
- Giroux, Henry. 2020. *On Critical Pedagogy*. London: Bloomsbury academic.
- Giroux, Henry & McLaren, Peter. 2001. *Kriittinen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Gutek, Gerald L. 1997. *Philosophical and Ideological Perspectives On Education*. 2nd ed. Boston (Mass.): Allyn and Bacon.
- Kivinen, Osmo; Hedman, Juha & Kaipainen, Päivi. 2007. From Elite University to Mass Higher Education. *Educational Expansion, Equality of Opportunity and Returns to University Education*. *Acta Sociologica* 50 (3), 231–247.
- Lappalainen, Jonna. 2019. "Tässä työssä pyöritellään ihmiskohtaloita" Oppilaiden taustojen merkitykset koulumaailmassa yläkoulun oppilaanohjaajien kehystämänä. Pro gradu - tutkielma.
- Martikainen, Jari. 2020. *Visual representations of teachership – A social representations approach*.
- Mikkonen, Susanna & Korhonen, Vesa (2018) *Työläistäustaiset yliopisto-opiskelijat ja koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo*. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018 (4). Helsinki: Opetus ja kulttuuriministeriö.
- Nori, Hanna (2011) *Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa*. Turku: Turun yliopisto.
- Wink, Joan. 1997. *Critical Pedagogy. Notes from the real world*. New York: Longman.